

תמונת מצב של האוכלוסייה הבדואית בנגב מדדים נבחרים (2010-2020)

ארוא מג'אדלה דנה כהן וצ'סלב קונסטנטינוב
דפנה הרן יונתן אייל

הדוח כולל תקציר
בשפה הערבית

המחקר הוא חלק מסדרת מחקרי תוכנית החומש לפיתוח כלכלי חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב 2017-2021 אשר בוצעו בשיתוף האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב

דמ-936-22

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר): חני מנור
תרגום לערבית (תקציר): ג'לאל חסן
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר, ענת פרקו טולדנו

הדוח הוזמן על ידי האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אייר תשפ"ב | אפריל 2022

על מחקר תוכנית החומש (2017-2021) לאוכלוסייה הבדואית בנגב

מחקר תוכנית החומש נערך במימון משותף של האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ושל מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. המחקר נמשך שלוש שנים וחצי וכלל מחקרי משנה במגוון נושאים ובהם חינוך, ילדים עם מוגבלויות, תעסוקה והרשויות המקומיות. כמו כן כלל המחקר מחקרי משנה בנושאי רוחב כמו מערך תוכניות העבודה אשר ליווה את תוכנית החומש; הערכים, הכוחות והאתגרים בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב ומנהיגיה; ותמונת מצב של האוכלוסייה הבדואית בנגב – מדדים נבחרים. מלבד זאת שולב במחקר דוח הערכה כוללת של תוכנית החומש.

המחקר נעשה בשיתוף בין האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ובין מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. אנשי האגף הובילו את התוויית נושאי המחקר ונתנו משוב למחקרים עצמם. מכון ברוקדייל תכלל את המחקר ואחראי מקצועית לביצועו.

את הדוחות שפורסמו במסגרת מחקר תוכנית החומש אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון:

<https://brookdale.jdc.org.il/publication/bedouin-population-five-year-plan/>

תקציר

תוכנית החומש לפיתוח כלכלי-חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב לשנים 2017-2021 נועדה לסייע בצמצום פערים בין האוכלוסייה הבדואית בנגב לשאר האוכלוסייה בישראל. תקציב התוכנית עומד על 3.2 מיליארד ש"ח, ועיקר התקציב מוקדש לחינוך והשכלה גבוהה, תעסוקה, תשתיות תחבורה ותחבורה ציבורית וחיזוק הרשויות המקומיות. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל מבצע את המחקר המלווה לתוכנית החומש עבור האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב, במשרד הרווחה והביטחון החברתי, המופקד על יישום התוכנית.

אחד מתחומי המחקר כולל גיבוש של מערך מדדי איכות חיים לאוכלוסייה הבדואית בנגב. המדדים יאפשרו בחינה מושכלת של המגמות בתחומי חיים מרכזיים בקרב האוכלוסייה הבדואית וישמשו מחוון למעקב אחרי מצבה הכלכלי-חברתי על פני זמן. צוות המחקר יעדכן ויפרסם את המדדים בכל שנה. עם זאת, יש להדגיש כי מכיוון שהעדכון ייעשה מדי שנה בלבד, ובשל הפער בין מועד יצירת הנתונים למועד שבו הם זמינים למחקר, אין המדדים מתאימים למעקב אחר מצבים שבהם חלים שינויים משמעותיים בפרק זמן קצר. מלבד זאת, יודגש כי עקב מגבלות בבסיסי הנתונים אשר עמדו לרשות צוות המחקר חלק ניכר מן הנתונים המוצגים איננו מתייחס למגורים הבלתי מוסדרים. כמו כן גם כאשר נכללו תושבי המגורים הבלתי מוסדרים בבסיס הנתונים, לא היה אפשר להפריד ביניהם ובין תושבי שמונה-עשר היישובים לצורכי השוואה והצגת ההבדלים.¹

רשימת המדדים לאוכלוסייה הבדואית בנגב מתבססת על מדדי איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי שמפרסמת מדי שנה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). מערך המדדים הלאומי נקבע לאחר הליך מובנה של היוועצות עם מומחים ושיתוף הציבור, ובליווי מקצועי של ארגון ה-OECD.

בתהליך הגיבוש של המדדים ויישומם עבור האוכלוסייה הבדואית בנגב בוצעו שבעה שלבים:

- א. **סקירת ספרות.** סקירה של מדדים ממערך המדדים הלאומי ומדדים נוספים הרלוונטיים לאוכלוסייה הבדואית בנגב.
- ב. **התייעצות עם בעלי עניין.** התייעצות עם אנשים באוכלוסייה הבדואית בנוגע למדדים המוצעים.
- ג. **גיבוש רשימת מדדים.** גיבוש רשימת המדדים אשר מתאימים לאוכלוסייה הבדואית בנגב.
- ד. **איתור מקורות מידע לבניית המדדים.** המדדים נבנו בהסתמך על מגוון מקורות, כגון הלמ"ס, המוסד לביטוח לאומי, המרכז הארצי למדידה והערכה ומשרד הבריאות.
- ה. **ניתוח המדדים והצגתם.** ניתוח המדדים לפי משתנים נבחרים (כגון שנים ומגדר), השוואה לקבוצות אוכלוסייה אחרות בישראל (יהודים בדרום, שאר יהודים, שאר ערבים, כלל האוכלוסייה)

¹ בדוח זה משמשים המינוחים האלה לציון צורות התיישבות של האוכלוסייה הבדואית: **שמונה-עשר היישובים** – שמונה-עשר היישובים ברשויות המקומיות (עיר, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות); העיר רהט; המועצות המקומיות חורה, כסיפה, לקיה, ערערה בנגב, שגב שלום, תל שבע; יישובי המועצה האזורית אל-קסום: אום-בטיין, א-סייד, דריג'את, כוחלה, מולדה, מכחול ותראבין א-צאנע; יישובי המועצה האזורית נווה מדבר: אבו קורינאת, קאסר א-סר, ביר הדאג ואבו תלול. **מגורים בלתי מוסדרים:** מגורים מחוץ לשמונה-עשר היישובים.

1. **חישוב המגמה של האוכלוסייה הבדואית בכל מדד.** חישוב היחס בין ערך המדד בשנה האחרונה ובין ערך המדד בשנה הראשונה שבנוגע לה היו בידינו נתונים.

2. **חישוב הפער בין האוכלוסייה הבדואית ובין אוכלוסיית השוואה, כולל שינוי בפער על פני זמן.** חושב היחס בין מדד האוכלוסייה הבדואית למדד אוכלוסיית השוואה בנקודת זמן החישוב.

בדוח מוצגים 19 מדדים. המדדים מסווגים לפי שבעה תחומי חיים: חינוך והשכלה גבוהה; תעסוקה; בריאות; מעורבות אזרחית וממשל; דיור ותשתיות; רווחה אישית וחברתית; טכנולוגיות המידע.

להלן לוח המסכם עבור כל מדד את הנתונים משנת המדידה הראשונה והאחרונה הקיימת בדוח, את המגמה באוכלוסייה הבדואית לאורך השנים ואת המגמה בפער בין האוכלוסייה הבדואית ובין האוכלוסייה היהודית בדרום (למעט מקומות אשר צוינה בהם קבוצת השוואה אחרת).

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה	מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
חינוך והשכלה גבוהה				
ממוצע ציונים במבחני המיצ"ב במתמטיקה בכיתות ח'	בדואים יהודים	תש"ע-תשע"א	 אין מגמת שינוי	לא חל שינוי בפער
		תשע"ז-תשע"ח	550	528
ציונים במבחני המיצ"ב באנגלית בכיתות ח'	בדואים יהודים	תש"ע-תשע"א	 אין מגמת שינוי	צמצום בפער
		תשע"ז-תשע"ח	533	534
אחוז הבנים הלומדים בכיתה י"ב, ביחס לגודל המחזור	בדואים יהודים בדרום	2011	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2019	89.5	79.0
אחוז הבנות הלומדות בכיתה י"ב ביחס לגודל המחזור	בדואיות יהודיות בדרום	2011	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		2019	97.1	82.5

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה		הפער בין האוכלוסיות	מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב
אחוז הזכאים לבגרות העומדת בתנאי הסף לקבלה לאוניברסיטאות ביחס לגודל המחזור – גברים	בדואים יהודים	2019	2010	לא חל שינוי בפער	 מגמה חיובית
		16.2	12.7		
אחוז הזכאים לבגרות העומדת בתנאי הסף לקבלה לאוניברסיטאות ביחס לגודל המחזור – נשים	בדואיות יהודיות	2019	2010	צמצום בפער	 מגמה חיובית
		38.6	28.3		
ציון פסיכומטרי ממוצע	בדואים יהודים בדרום	2020	2010	לא חל שינוי בפער	 מגמה חיובית
		425	393		
ציון יע"ל ממוצע (בחינת ידע בעברית)	בדואים שאר ערבים	2020	2010	צמצום בפער	 מגמה חיובית
		85.0	76.0		
אחוז כלל מקבלי תארים ביחס לבני 20-29	בדואים יהודים בדרום	תש"פ	תשע"א	צמצום בפער	 אין מגמת שינוי
		1.0	0.9		
אחוז מקבלי תארים מכלל הלומדים – תחומים נבחרים	בדואים יהודים בדרום	תש"פ	תשע"א	צמצום בפער	 מגמה חיובית
		6.6	4.0		
		27.4	21.7		

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה	מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
תעסוקה				
אחוז התעסוקה – גברים	בדואים יהודים בדרום	2020	 אין מגמת שינוי	לא חל שינוי בפער
		2010		60.5
אחוז התעסוקה – נשים	בדואיות יהודיות בדרום	2020	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2010		24.1
ממוצע שכר שכירים – גברים (בש"ח), במחירי 2010	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2010		8,612
ממוצע שכר שכירים – נשים (בש"ח), במחירי 2010	בדואיות יהודיות בדרום	2019	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2010		5,490
אחוז השכירים המשתכרים שכר נמוך משכר המינימום	בדואים יהודים בדרום	2019	 אין מגמת שינוי	התרחבות בפער
		2010		56.4
תמותת תינוקות (ל-1,000 לידות חי)	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		2010		9.5
בריאות				

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה		מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
אחוז תחלואת גברים בני 74-65 בסוכרת	בדואים יהודים בדרום	2016		אי אפשר להעיד על מגמת שינוי	
		30.25		בשל התייחסות לשנת 2016 בלבד	
		32.26			
אחוז תחלואת נשים בנות 74-65 בסוכרת	בדואיות יהודיות בדרום	2016		אי אפשר להעיד על מגמת שינוי	
		41.9		בשל התייחסות לשנת 2016 בלבד	
		28.4			
מעורבות אזרחית וממשל					
אחוז נותני אמן בממשלה	בדואים יהודים בדרום	2016-2015		אי אפשר להעיד על מגמת שינוי	
		52.9		בשל שונות רבה בנתונים השנתיים	
		47.4			
אחוז המעריכים כי תפקוד הרשות המקומית הוא טוב	בדואים יהודים בדרום	2015		 מגמה שלילית	התרחבות בפער
		47.9			
		72.1			
אחוזי הצבעה בבחירות לכנסת	בדואים יהודים בדרום	בחירות לכנסת ה-19		 מגמה שלילית	התרחבות בפער
		45.8			
		60.2			
אחוז המרוצים מן התחבורה הציבורית	בדואים יהודים בדרום	2014		 מגמה שלילית	התרחבות בפער
		54.3			
		67.7			
אחוז המרוצים מן התחבורה הציבורית	בדואים יהודים בדרום	2019		 מגמה שלילית	התרחבות בפער
		47.8			
		69.0			

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה		מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
רווחה אישית וחברתית					
		2019	2016-2015	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		32.9	44.6		
		18.7	19.7		
		2019	2011-2010	אי אפשר להעיד על מגמת שינוי בשל שונות רבה בנתונים השנתיים	
		54.7	78.1		
		89.7	87.7		
טכנולוגיות מידע					
		2019	2011-2010	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		64.4	40.5		
		89.3	69.8		
		2019	2011-2010	 אין מגמת שינוי	התרחבות בפער
		3.0	3.1		
		4.7	3.7		

הערות ללוח:

- המונח "מגמה חיובית" מתייחס למצב שבו חלה עלייה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע במדד בקרב האוכלוסייה הבדואית. בדומה, המונח "מגמה שלילית" מתייחס למצב שבו חלה ירידה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע במדד בקרב האוכלוסייה הבדואית.
- המונח "צמצום בפער" מתייחס למצב שבו חלה ירידה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע בפער. בדומה, המונח "התרחבות בפער" מתייחס למצב שבו חלה עלייה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע בפער.
- במקרים שבהם חלו בנתונים שינויים ניכרים משנה לשנה, חושבו מגמת השינוי והפער לפי ממוצע דו-שנתי בתחילת התקופה ובסיומה.

דברי תודה

אנו מכירים תודה לעמיתינו אורן תירוש ממכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל על הייעוץ בניתוח הנתונים של המוסד לביטוח לאומי, ולדמיטרי רומנוב על הייעוץ הסטטיסטי. נודה ליאיר חירותי, מנהל תחום תכנון אסטרטגי באגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב, על הליווי, ההכוונה והסיוע, וכן ליריב מן, מנהלו היוצא של אגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב, אשר יזם ודחף את כתיבת הדוח כחלק בלתי נפרד מן המחקר הכולל של תוכנית החומש לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הבדואית בנגב לשנים 2017-2021.